GYALOGSZERREL A JÖVŐ VÁROSÁBAN

Séta egy idegen városban. Idegen annak is, aki tősgyökeres szegedi, s ugyanúgy annak, aki csak öt éve lakik itt. Ha az ember megkérdezi a Széchenyi téren bandukoló öreg bácsikát, hogy ugyan hogyan is lehetne eljutni a nyugati iparnegyedbe, akkor először megkérdezi, hogy melyik is lenne az, aztán meg — mivel új városrészről van szó — Tarjánba igazítja a kérdezősködőt. És idegen marad örökre az idegeneknek is, akik gépkocsin suhannak el mellette, akiket vár a kemping, a szabadtéri, a füvészkert. A pesti ember csak megkérdezi tőled: mije is van annak a Szegednek, aztán magától sorolja: szalámija, szabadtérije meg most éppen egy NB I-es csapata. Az ipar, ugyan kérem, ipara Miskolcnak van meg Győrnek. Akkor meg minek is az ilyen fellengzős név: nyugati iparnegyed? A séta tehát valóban idegen városba vezet, a jövőbe, mely nőttön nő, s terjeszkedése nyomában évenként kellene most már az újabb fehér foltokat átrajzolni Szeged térképén.

Tessék tehát kisétálni a ruhagyáron túlra, s minden megváltozik. A színek, a formák, az arányok. Még csizma sem szükségeltetik ehhez a sétához, azok az utak, amelyek keresztben-hosszában átszelik a nyugati iparnegyedet — ma már jobbak, mint sok belvárosi. Igaz, nem is koptatják őket annyian. Itt van például a leendő harmadik körút. Csak be kell kanyarodni az építők tízemeletes szállodája és a focipálya közé oda, ahol most KRESZ-tábla jelzi, hogy: zsákutca —, s máris új világba lép az ember.

Két hatalmas alakzat uralkodik ezen a tájon. A tízemeletes háta mögött a gázművek új telepének hatalmas földgömbje vág ki ezüst kört az égboltból, jobbkéz felől a konzervgyár betontornya magaslik. S a konzervgyár nemcsak a magasságot készül elfoglalni, az Izabella-hídtól idáig kúszott már bogárhátú modern épületeivel. Ezek már teljesen elfedik mindazt a régit, ami most már az újhoz viszonyítva csak manufaktúrának tűnik.

S tovább... A zsákutca csak az autóknak parancsol megállót, mert a két téglagyári tó maradványai között betonút vezet az AKÖV új telephelyéig, jelezve azt, hogy a víz itt sem tarthatja magát sokáig, s az egyre zsugorodó tavak helyét is néhány év múlva vöröstéglás és betonépületek foglalják majd el. A további ipartelepítés túlnyomó része — mintegy hatvan százaléka — itt, a III. kerületben valósul meg. A töltésen belül, s a töltésen túl újabb, s újabb kisipari termelőszövetkezet nevét olvashatja a sétáló a táblákon.

Nemcsak a ktsz-ek kénytelenek vállalni a költözés nehézségeit, s új várost teremteni, hogy a régi élhessen. A Fonógyári útra költözött ki a Patyolat, itt „mossa a város minden szennyesét." Mellette és mögötte kerítések, már foglalt, s még beépítetlen földek várják az új gazdákat. A kerítések, épületek között pedig egy-egy halálraítélt, roskadozó kis tanya álmodik magának szénakazalt és kapirgáló tyúkokat. Nyugalmat.

Budapest innen 166 kilométer, de mintha csak a legmodernebb fővárosi gyárak mentén sivítanának el a hatalmas kamionok. A Budapesti úttal már sármentes bejárók kötik össze a tejüzem szürke betonépületét. A háttérben darú emeli az égre a felhőket, előrébb hangyák mozognak a házgyári csarnok tetején.

Régebben a belvárosra mondták, hogy a város szíve. Most már ahhoz kell hozzászokni lassan, hogy a város szíve itt lüktet valahol a város határában. Ha kiszakítanánk, megölnénk vele Szegedet. Itt termelik meg — jelen, s jövő időben szólva — mindazt, amire szükségünk van. Tejet, ruhát. Hamarosan a lakást is.

Mégegyszer mindez a tizedik emeletről, a Csongrád megyei Építőipari Vállalat munkásszállodájának tetejéről. Mégegyszer a színek: a pirostéglás irodaépületek, a betonszürke raktárak, a kékeszöld mocsári vizek, s a zöld mezők között. Ezüst tartályok, naparanyat visszavillantó ablakok a piszkossárga kazlak fölött, a barnává öregedett háztetők fölött. Mégegyszer a formák: a gömb, a henger, az épületek egymásra illesztett kockái. S a hang: letiport mocsarak sásai suhognak a falakban.

Ellátni innen Tarjánig is, amarra meg a gumigyárig. S a kubikgödör tuloldalára is ellátni, ahol újabb rakomány szemét zúdul a vízbe. Temeti múltját, gyáraknak hódít új földeket a város.

Veress Miklós

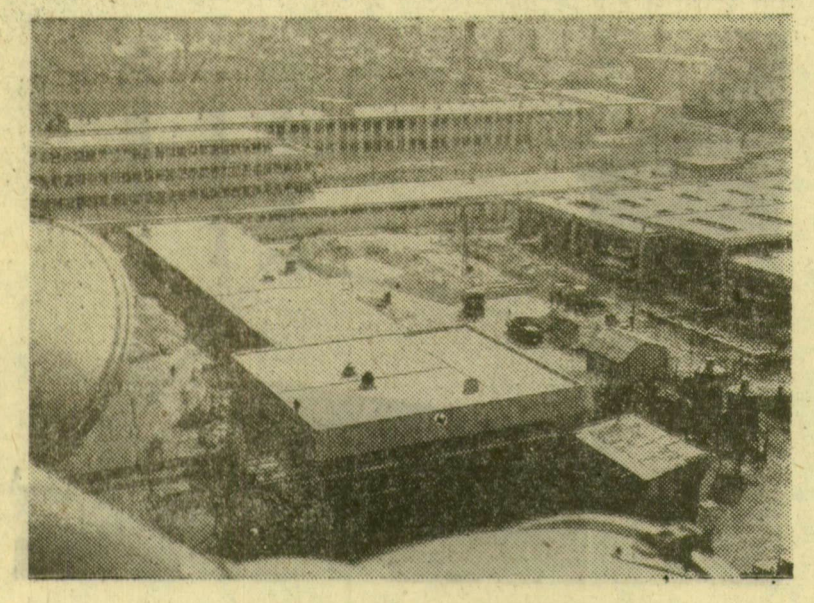

Az új iparkörzet építésének egyik mozzanata

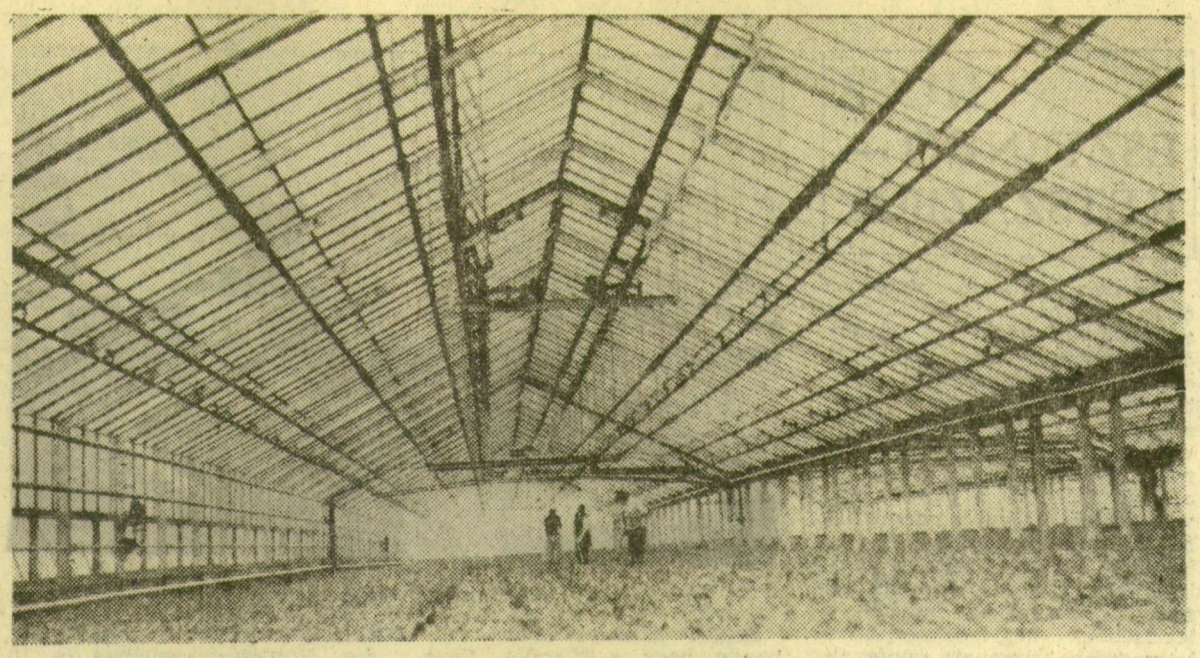

A szentesi Árpád Tsz üvegháza

A TITKOK NYITJA

Ha emberi korral mérjük, még fiatal. Születése is az emberéhez hasonlít. Sóhajtás, könny, nagy fájdalom kísérte a világra.

— Legyek megint cseléd, azért lépjek be?

— Értsék meg emberek, nem úgy akarjuk a szövetkezést, hogy rongyosak legyenek! Azért, hogy jobban éljenek.

Alig tíz évvel ezelőtt sok ilyen párbeszéd hangzott el Szentesen. Az elnök, Szabó László magát se menti, amikor a nagy lépés aggodalmaskodóiról beszél. A tizedik közgyűlésen is úgy kezdte a visszaemlékezést: nem hittünk mi senkinek, aki a termelőszövetkezetet jobbnak merte mondani, mint az apáink, és az általunk megszokott kisüzemi termelési mód.

Az első év még nagyon „félvér" volt. Hatvan kertész külön gondozta kertjét; a parcellánként szétszórt őszi vetést úgy aratták már, hogy sorba álltak ugyan egymás után a kaszával, de mindenki számon tartotta, kiét vágják most. Azt mondják, fájdalmas aratás volt.

1964-ben már sokan felütik fejüket az országban, ha a szentesi Árpád Tsz-t hallják. Elsők között van a listán, háromesztendős nekifutás után. Hogyan lett a hatvan maszek kertész kezenyomán ismert és elismert, messze földre is szállító, hazai asztalokra is termelő kertészeti nagyüzem? Hogyan lett a nulláról indult állattenyésztésből — itt lovon kívül más állatott senki se hozott a közösbe — versenytársa és a versenyben győztese a kertészetnek? Hogy fejlődöttt mindkettő mellé apró földszalagok tapasztalatából növénytermesztői üzemág? Az a szándék szülte őket, hogy több karral kapaszkodva akkor is biztonságosan termeljenek, ha valamelyiknél elemi csapás keresztezné a számítást.

Kertészetükről elég annyit mondani, amennyit már másutt is sokat hallottunk: még javában esik a hó, amikor szállítják piacra a paprikát, uborkát. Néhány éves és egészen új üvegházaik mellett 13 hektárnyi fűtött fólia alól is virít a korai zöldség. Második termálkútjuk most készül, újabb 10 hektárnyi fóliás telep fűtésére. Erre támaszkodva tíz millióval emelték bevételi tervüket.

Állattartásuk ugyancsak Szentes környéki hagyományokban gyökeredzik. Van ugyan 60 jószágot számláló tehenészet, párszáz birka is, fő cikk a liba és a pulyka. Tizenegyezres a liba, tízezres a pulykavagyon. A teljes tojáshozamból saját keltetőben bújik elő háromszázezer pulyka és 250 ezer sárgapelyhes kisliba.

A növénytermesztés 1500 hold búzán kívül az állatok takarmányellátását szolgálja.

1964 óta minden évben az országos elsők között vannak. Nyilván dolgozni kell érte keményen. Most könnyű mondanunk, hogy érdemes is dolgozni, hiszen a tízórás munkanapra vetített kereset 132 forint a tagoknál, és alkalmazottaknál is eléri a 120-at. Nem agitáltak soha munkára. Azt kérték csak, ha nem tud jönni valaki dolgozni, jelentse be a brigádvezetőnek előre. Mi a titka annak az igyekezetnek, ami az elmúlt évben már 8 millió forintot tudott biztonsági tartalékba rakni? Az első évek indulásánál kell keresnünk. A jó fizetés csak egyik fogódzó lehet, hiszen éppen ezt a jó fizetést látta bizonytalannak mindenki a kezdésnél. Más kulcsa is van a titoknak.

Az, hogy a modern gazdaságot egy aprócska ház szolgálja irodaként a piac sarkán, szokatlanul kevés és rokonszenvesen serény dolgozókkal — az első szobában csomóra kötött dróton lógó villanylámpa adja a világítást — az első percben azt sugallja, hogy itt nem a látszat a fontos. Nemsokára fölépül az új irodaépület.

Negyvenen kérték legutóbb felvételüket. Kikötései vannak a szövetkezetnek. Becsületes legyen, akarjon dolgozni, aki idejön. Egy év a próbaidő. Addig elválik, kiből mi lehet. Lógó ember nem marad sokáig.

Az elnök vérbeli kertész. Két éve, amikor új főkertész jött, ketten vetették a salátát. Lehetett abban kíváncsiság is: nézzük meg közelről, milyen az új ember? Mi hajtja az elnököt?

— Azt mondják, bolond ember, aki szeret dolgozni. Pedig ha szereti, akkor örülni is tud neki. A festőt mi hajtja, hogy alkosson? Kitől ragadt a parasztra a munkaszeretet? Látni szerette munkája eredményét. Azt pedig itt is láthatja.

Ez a titkok nyitja.

Horváth Dezső

MIT TUDSZ ADNI, GYERMEKVÁROS?

— Mondd meg nekem, fóti Gyermekváros, mi vagy te tulajdonképpen?

— Láthatod, város vagyok egy faluban. Lakóim gyermekek, kilencszázhuszan, kétszáz nevelővel. Kanyargós útjaim vannak, 65 holdas parkom — még tó is van benne — iskolák, mozi, van egy kastélyom is...

— Ne ezt mondd, Gyermekváros, mindezt tudom. Tizenötmillió forintot kapsz tőlünk évente. Mit adsz érte lakóidnak?

— Adok nekik meleg otthont, ruhát, ennivalót, gyógyítom sérült testüket, lelküket. Kapnak játékot, jó szakmát tanulnak iskoláimban...

— Többet mondj, ezt is tudom. Mit teszel tehetséges növendékedért, ha kitűnő a hallása, jól kezeli az ecsetet, tollat? Ha tanulásra vágyik?

— Sokat kívánsz, kérdező, de állok elébe: gyermekeimnek művésztanárt is tartok, ki felfedi zenei, képzőművészeti tehetségét. Pesten most nyílt egy kiállítás — megmondjam, melyik volt növendékem munkáiból? Mérnökök, katonatisztek, művészek, pedagógusok is lehetnek. Városodban Szegeden is tanul néhány közülük. Kérdezd meg például ezt a kis szőke H. Rozikát, mi szeretne lenni?

(...énektanár... csak az szeretnék lenni... xilofonon is játszom. Ezt a terítőt az asztalon én hímeztem, díszpárnát is varrtam már. Nagyon szeretem a szép zenét és a kézimunkát...)

— Derűt, vidámságot — vásott gyermekcsínyt — megtűrsz-e lakóidtól, Gyermekváros?

— Itt jön a kis szeplős M. Ferkó, kérdezd meg tőle.

(...este sokszor párnacsatát rendezünk... A barátom, Cs. Laci kicsit csintalan... én is egy kicsit szeles vagyok. Focicsapatunk most verte meg a Vasas Izzó úttörőcsapatát 8:3-ra. Én vagyok a középcsatár. Különben asztalos leszek — és focista...)

— Kiket szeretnek, kihez ragaszkodnak gyermekeid?

— Nevelőjükhöz, testvéreikhez, patronálójukhoz. Ez a kis P. Erzsike 3 éves korában került ide. Hallgasd csak, mit mesél? Most 9 éves.

(...mikor még kiscsoportos voltam, soha nem tudtam aludni... Egyik csendes pihenőn bejött az óvónéni, megnézte, ki van még ébren, mert látogató jött Dunakesziről, hogy hazavigyen valakit hozzájuk. Én nem tudtam akkor sem aludni, ezért engem hívtak ki... és én elmentem. Azóta minden szombaton náluk vagyok. Nagyon szeretem őket...és most már tudok aludni...)

— Meghitt, családi ünnepet nem tudsz adni nekik...

— Dehogynem. November 15-én nagy napunk van minden évben: születésnapot ünneplünk. 1957-ben, ezen a napon érkeztek meg első gyermekeim, ez az én születésnapom. Ilyenkor eljönnek, visszajönnek a régiek az ország minden részéből. Elhozzák férjüket, feleségüket, gyermekeiket. Bemutatják őket volt nevelőiknek, testvérként köszöntik egymást és elmondják, hogy alakult életük, hogy megy a soruk...

— Mindenki eljön? Mindenkit követtek életútján? Mindnek sikerült?

— Nem. Elfelejted talán, hogy sérülten kerülnek ide? Nem hallottál még gyógyíthatatlan sebekről? Sokan meggyógyulnak, felnőnek, családot alapítanak. Van, aki itt marad Fóton, házhelyet vásárol, a többiek pedig, a növendéktársak segítenek felépíteni családi fészküket. Látnád csak, hogy ragaszkodnak családjukhoz, gyermekeikhez... Nevelőiket pedig évek múlva is felkeresik, tanácsot kérnek tőlük.

— Édesanyát... nem tudsz adni, Gyermekváros.

— Ne kívánj lehetetlent. Életet nem én adtam lakóimnak, csak visszaadtam valamit abból, amit mások elvettek tőlük. De figyelj csak, egy pillanatra: halkan nyisd ki ezt az ajtót, a másodikosok szavalóversenye folyik éppen.

(Szép tanteremben, ünneplőben ülnek a másodikosok, felváltva szavalják Petőfi Sándor Füstbe ment terv című versét: „...miként fogom szólítani rég nem látott anyám...")

— Nem jól hallok, talán? Szívszaggatás ez? Miért éppen ezt?!

— Mert ők is anyák lesznek és édesapák. Amit nem tanulhattak meg szüleiktől, tanulják meg Petőfitől és József Attilától.

(Nem zavarom őket, behúzom az ajtót. Végigmegyek a parkon, kilépek a kapun. Két perc múlva indul vissza az autóbusz.)

— Érdekel még valami? Többet is mesélhetek...

— Eleget mondtál, Gyermekváros. Köszönöm.

Somogyi Károlyné

A fóti gyermekváros iskolapadjaiban